

Małopolskie zwyczaje wielkanocne

Święta wielkanocne są w całej Polsce i w Małopolsce obchodzone w sposób bardzo uroczysty.

W Niedzielę Palmową najpiękniejsze palmy wykonuje się w Lipnicy. Palma jest symbolem życia i Zmartwychwstania. Przed kościołem św. Szymona jest organizowany konkurs na najpiękniejszą i najwyższą palmę. Są one tworzone z gałązek wierzbowych, bazi, suszonych roślin, ozdób z bibuty. Poświęcone, przynoszą Boże błogosławieństwo i ochronę przed złem.

Natomiast w **Tokarni niedaleko Myślenic, w Niedzielę Palmową organizowane są procesje z Jezuskiem Palmowym.** Pod stopy Jezusa, uczestnicy procesji rzucają kwiaty i młode gałązki wierzbowe.

Także **w Niedzielę Palmową w Bibicach, Zielonkach i Trojanowicach,** chłopcy z twarzami pomalowanymi sadzą, w kozuchach, w czapkach z bibuty na głowie, chodzą od domu do domu, ze śpiewem pieśni wielkopostnych, z wielkanocnymi życzeniami. Są to tzw. **Pucheroki.** Otrzymują za to rozmaite wiktuały i pieniądze.

W krakowskich kościołach odbywa się **Festiwal Misteria Paschalia,** podczas którego wykonywana jest pasyjna muzyka z epoki renesansu i baroku.

Misterium Paschalne posiada swoją szczególnie uroczystą oprawę w znanym na całym świecie **sanktuarium ojców bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej.** Duchowni i świeccy przedstawiają sceny dotyczące Męki i Śmierci Pana Jezusa. Spektakl Pasyjny jest kilkudniowy. Trwa od Wielkiej Środy do Niedzieli Zmartwychwstania Pańskiego.

W Polsce i Małopolsce podczas **Triduum Paschalnego,** odwiedzane są, zbudowane na ten czas w kościołach, **Groby Pańskie.** Często widnieją umieszczone na nich hasła z aktualnym, duchowym przesłaniem, wyływającym z Ewangelii.

Krakowianie mają w zwyczaju **odwiedzanie siedmiu grobów,** w celu rozważania siedmiu zdań, które Jezus wypowiedział na Krzyżu: *Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią; Zaprawdę, powiadam ci, jeszcze dziś będziesz ze mną w raju; Niewiasto, oto twój syn, oto twoja matka; Boże mój, Boże mój, czemuś mnie opuścił?; Pragnę; Wykonało się; Ojcze, w ręce Twoje oddaję ducha mego.*

W celu przygotowania pokarmów do święcenia, w Polsce maluje się pisanki. Szczególnie piękne pisanki wykonuje się w **małopolskiej wsi Zalipie.** Znajdują się tutaj kolorowe, malowane chaty. Motywem przewodnim są kwiaty. Jak wygląda typowa **pisanka-zalipianka?** Na tle żółtym lub niebieskim są namalowane kwiaty, często fantazyjne i niezwykle barwne.

Małopolskich, wielkanocnych potraw jest dużo. Są to tradycyjne baby, mazurki, serniki. W Lanckoronie słynna jest **lanckorońska Chrzanówka.** Oto przepis na nią: serwatka, starty chrzan, wędzonka, kiełbasa, jajka i nigdzie indziej nie spotykany, lubczyk lanckoroński.

W Wielką Sobotę, chrześcijanie **święcą pokarmy** w różnych porach dnia, natomiast w Krakowie, w południe, prezydent Krakowa składa życzenia mieszkańcom miasta a następnie Metropolita Krakowski święci pokarmy przed Bazyliką Mariacką.

W parafiach **Gminy Kościelisko**, organizowany jest **konkurs na najpiękniejszy koszyk wielkanocny**.

W Niedzielę Wielkanocną, chrześcijanie na całym świecie uczestniczą w **Mszy Św. Rezurekcyjnej**, potem świętują. W Krakowie chętnie udają się na Rynek Główny, ponieważ tam wówczas odbywają się **Targi Wielkanocne** i jest organizowanych mnóstwo atrakcji.

W Małopolsce **tradycyjne śniadanie wielkanocne** zaczyna się od podzielenia się święconym jajkiem i złożenia sobie wielkanocnych życzeń.

W Wielkanocny Poniedziałek, istnieje zwyczaj „**Śmigusa-dyngusa**”, tj. oblewania wodą szczególnie młodych dziewcząt, bo, jak dawniej wierzono, która najbardziej jest „oblana”, ta ma większe powodzenie wśród płci przeciwnej.

Na Sądecczyźnie na wsiach święci się pola a do ziemi wkłada się krzyżyki, aby nie było szkodników upraw.

W Krakowie, obok klasztoru Norbertanek na Salwatorze, jest organizowany **odpust Emaus**, którego nazwa pochodzi od wsi Emaus, gdzie podązał Zmartwychwstały Jezus wraz z uczniami. To tu zobaczyli Go po raz pierwszy po Zmartwychwstaniu. Tradycja tego odpustu sięga średniowiecza. Wówczas, na cześć Jezusa idącego do Emaus, z Krakowa odbywano pielgrzymki do kościołów, które znajdowały się poza murami miasta. Wśród produktów, które można zakupić na norbertańskim odpuscie, można wymienić słynne drewniane figurki Żydków na sprężynach, piernikowe serca i inne.

Z kolei w miejscowości Dobra w powiecie limanowskim, w nocy z Wielkanocnej Niedzieli na Lany Poniedziałek, od domu do domu chodzą **Dziady Śmigustne**. Są one ubrane w maski wykonane z futra i słomy, grzmią w rogi, bębnią na bębenkach i wydają inne dźwięki tak długo, aż nie otrzymają jakiegoś datku. Gdy zebrana kwota jest już odpowiednia, to wówczas palą swój ubiór. Ogień symbolizuje zakończenie zimy i postu. Dziady Śmigustne upamiętniają także okaleczonych jeńców tatarskich (byli m. in. pozbawieni języków), którzy w dawnych wiekach przyszli do podlimanowskiej wsi i zostali tu otoczeni opieką.

W Lany Poniedziałek, w Lednicy niedaleko Wieliczki, występuje zwyczaj „**Siudej Baby**”, którego początki sięgają czasów słowiańskich. Według legendy dotyczącej lednickiej, pogańskiej świątyni Ledy, Kapłanka Ognia, wczesną wiosną poszukuje swojej następczyni. Panna, która została wybrana, jeśli nie mogła się wykupić, musiała zostać Kapłanką Ognia (przez rok była zmuszona służyć w świątyni). Nawiązując do tej legendy, w lednickich i wielickich wsiach, głównie we wsi Lednica Górna, chodzi tzw. „Siuda Baba”. Jest to mężczyzna przebrany za „babę”, ubrany w łachmany, ubrudzony sadzą, a w ręce niesie krzyż. Idzie ze swoim orszakiem, w skład którego wchodzi m. in. kominiarz i krakowiacy. Po drodze smoli spotkanych ludzi, co według wierzenia, przynosi im szczęście. Szczególnie szuka dziewcząt, które muszą się jednak wykupić np. za niewielki datek.

We wtorek po świętach, **na Kopcu Krakusa, odbywa się zabawa „na Rękawce”**. Według legendy, ludzie budujący Kopiec Krakusa, przynosili ziemię potrzebną do wznoszenia kopca w swoich rękawach. Natomiast w XVII w. zamożni mieszczanie z wierzchołka Kopca Kraka, rzucali pieniądze, słodycze, owoce i inne wiktuały, stojącym u podnóża góry ubogim, żebrakom, studentom i dzieciom. Zabawa rozpoczyna się od rozpalenia ognia na Kopcu Krakusa. Potem można podziwiać pojedynki rycerskie, odwiedzić targ, przyjrzeć się zrekonstruowanej, średniowiecznej osadzie. Można tu zobaczyć rycerzy, białogłowy, średniowiecznych rzemieślników (m. in. garncarzy, garbarzy, powroźników), kupić gliniane naczynia. Festyn jest organizowany także pod kościołem św. Benedykta.

Oczywiście każda miejscowość Małopolski i Polski, w sposób szczególny przeżywa Święta Wielkanocne i posiada niepowtarzalny klimat obchodzenia tych Świąt.

Źródła:

-Małopolskie tradycje wielkanocne. Które z nich znasz?

<https://naszemiasto.pl/malopolskie-tradycje-wielkanocne-ktore-z-nich-znasz/ar/c8-4483474>, dostęp: 07.04.2020;

-Wielkanoc po małopolsku: Emaus, Siuda baba..., <https://gazetakrakowska.pl/wielkanoc-po-malopolsku-emaus-siuda-baba/ar/c7-396030>, dostęp: 07.04.2020;

-Małopolskie zwyczaje wielkanocne, <https://ankawell.blogspot.com/2015/04/maopolskie-zwyczaje-wielkanocne.html>, dostęp: 07.04.2020;

Oprac. Iwona Rams z ZS Nr 1 w Olkuszu